

Esélyek és támogatás

Kedves Gyula történész, az 1848–49-es szabadságharc hadtörténetének kutatója 2001-ben, amikor felvetődött a segesvári–fehéregyházi csatát korszerű eszközökkel történő vizsgálata, a Hadtörténeti Múzeum igazgatóhelyetteseként részt vett a tervezett munkálatok előkészítésében.

– *Kik kezdeményezték az ezredfordulón és milyen indokokkal a csatátér átvizsgálását? Milyen intézmények vettek volna részt benne?*

A jeles Petőfi-kutató, Kerényi Ferenc – sajnos már nem él – keresett meg azzal a tervvel, hogy a mára rendelkezésünkre álló modern kutatási eszközök segítségével érdemes volna átvizsgálni az 1849. július 31-i fehéregyházi ütközet helyszínét. Több tudományos intézet, így az MTA Irodalomtudományi Intézete, valamint a Petőfi Irodalmi Múzeum együttműködéséről volt szó, az én feladatom a hadtörténeti szakmai háttér biztosítása lett volna. A kutatás anyagi támogatásában a honvédségre, illetve a Honvédelmi Minisztériumra számítottunk.

– *Milyen román partnerintézményekkel léptek kapcsolatba? Hogyan viszonyult a román fél a magyar tervekhez?*

– Igen jó munkakapcsolatokat építettünk ki akkorra a bukaresti Hadtörténelmi Múzeummal, amelyek a rendszeres cserekiállítások

kat kiegészítendő felvetettük az együttműködés további lehetőségeit. Két témát javasoltunk: az egyik az aradi erőd feltárása lett volna, amelyet a román fél azzal hárított el, hogy az erőd katonai objektum, tehát ilyen kutatásokra egyelőre nincs mód. Ha Arad városának birtokába kerül az erőd, akkor a kérdésre vissza lehet térni. Ez azonban a mai napig nem történt meg. Másodikként a segesvári–fehéregyházi csatátér vizsgálatát javasoltuk. A román kollégák a szakmai együttműködést azonnal ajánlották, de azt is jelezték, hogy a munkálatok finanszírozását a magyar féltől várják.

– *Min bukott el a tervezett kutatás?*

– Kerényi Ferenc koordinálta a tervezett munka előkészítését, és ő kapta meg 2003-ban a Magyar Honvédelmi Minisztériumnak az anyagi támogatás elutasítását tartalmazó hivatalos válaszát. A honvédelmi miniszter akkor Juhász Ferenc volt. Így ez az ígéretes, de költségeit tekintve drága program, amelyhez, mint említettem, sikerült a román fél eszmei támogatását is megszerezni, szponzorálás hiányában elakadt.

– *Mit tud arról, milyen állapotban van az egykori ütközet helyszíne, mennyire bolygatták meg a tájat?*

– Ebből a szempontból nagyon rossz a helyzet, a táj jelentős mértékben átalakult. Az autópálya építése ugyan még nem kezdődött el, viszont igen sok kisipari beruházásra került sor, és a terület

nagy részén szinte az ütközet másnapjától kezdve folyamatos mezőgazdasági művelés folyt és folyik.

– *Önök felvették a kapcsolatot az Eötvös Loránd Geofizikai Intézettel. Milyen új eszközök segítettek volna a munkát?*

– Az intézet szakembereivel kitűnő, újonnan kifejlesztett eszközök felhasználásáról, talajradaros-magnetométeres vizsgálatról tárgyaltunk, de tisztában voltunk a vizsgálat korlátaival is. Petőfit ott kell keresnünk az egykori csatátéren, de mintha tűt keresnénk a szénakazalban. (Az ütközetben egyébként több mint ötszázan estek el.) A talajradaros vizsgálatok nagyobb objektumok, pl. egy romos épület maradványainak felkutatására eredményesen használhatók, de magányos sírokat, még olyanokat is, amelyekben öt-hat elesett katona nyugszik, szinte lehetetlen megtalálni. A már erősen elpusztult csontok igen apró jeleket adnak, és az elmúlt több mint másfél száz év során a földbe került fémtárgyak (használati eszközök, szerszámok, fémhulladék) pedig zavarokat okoznak. És bár a mezőgazdasági munkák során csak 30–40 centiméteres mélységig forgatják meg a talajt, ez a megbolygatott réteg erősen leárnyékol és megzavarja a technikai eszközöket.

A költő halálhelyére és lehetséges nyughelyére vonatkozóan több és egymásnak ellentmondó feltételezést ismerünk. Vannak elsődlegesen és másodlagosan megvizsgálendő helyszínek. Többfelé kel-

Márciusi számunkban *Hol halt meg Petőfi? Nézetek lehetséges sírhelyéről és egy plágium háttere* címmel interjút közzeltünk Kovács László régésszel. Hermann Róbert és Kedves Gyula, az 1848–49-es szabadságharc történetének kutatói az ott felvetett kérdésekhez fűzik hozzá a maguk véleményét.

lene kutatni, az út menti területeket mindenképpen át kellene vizsgálni, ami rendkívül idő- és költségigényes munka, a siker pedig az előbb elmondottak alapján igen csak kétséges.

– *Mégis, milyen eredményeket vártak ezektől a tervezett és Önök által is támogatott vizsgálatoktól? Sor került-e már hasonló csatahelyszín-feltárásokra?*

– Nekünk is volt egy hadszíntér-kutatásokra szakosodott osztályunk, kiképzett szakemberekkel, amely Négyesi Lajos alezredes irányításával komoly szakmai eredményeket tudott felmutatni. Véleményüket kikértük a szóban forgó tervről is. Sajnos azóta ez az osztály megszűnt. Huszadik századi, pl. második világháborús feltárások esetében azonban könnyebb dolguk van a kutatóknak, egyrészt sokkal rövidebb idő telt el a kérdéses események óta, másrészt sokat segítenek a földbe került katonai felszerelés fémből készült darabjai, fegyvermaradványok, alkatrészek.

A segesvári–fehéregyházi kutatásokkal kapcsolatban azt illetően, hogy a költő maradványai előkerülhetnek-e, a szakma kezdettől fogva kétségeit fejezte ki. Mégis támogattuk a csatatér feltárására vonatkozó tervet, ugyanis a helyszín átvizsgálásával magának az ütközetnek a lefolyására vonatkozóan gazdagodhatnánk sok, a tudomány számára fontos adattal, s mellette egy ilyen terepmunkával gyakorlati tapasztalatra is bőven tehetnénk szert. Vagyis nem volna kidobott pénz ennek az akkor meghiúsult tervnek a megvalósítása ma sem. Sőt, had legyenek egy kicsit elfoglalt a saját szakmám, a hadtörténelem iránt, maguk ezek a várható tudomá-

nyos eredmények önmagukban is indokolhatnának egy ilyen csatahelyszín-kutatást.

– *A nagyközönség azonban Petőfit várja...*

– Valóban, a közönség figyelmét a költő megtalálásának lehetősége kelti fel. És az ilyen kutatásoknak ez a veszélye is. Mindenáron eredményt kell produkálni. És aki rövid időn belül biztos eredménnyel kecsegtet, az a figyelem homlokterébe kerül.

– *A Corvina Kiadónál a múlt év őszén megjelent a Petőfi halála. Fehéregyháza, 1849. július 31. című kötet, amelynek szerzője, Szűcs Gábor azt állítja, sikerült meghatározni azt a helyet, ahol a költő elesett, illetve ahol valószínűleg el is temették. Arra most ne térjünk ki, hogy ő az erdélyi származású Papp Kálmán kutató feltételezéseit közölte a saját neve alatt, s amely hipotézis ugyancsak több kételyt vet föl. Megkereste-e Szűcs Gábor a Hadtörténeti Múzeumot?*

– A kérdéskörben tájékozott fiatalember a Petőfi Társaság tagjaként, félig-meddig a Társaság megbízásából személy szerint engem keresett meg azután, hogy megjelent Ratzky Ritával közösen írt könyvünk, *A csatateretek Petőfije* 2009-ben, s azt kérdezte, nem lehetne-e felújítani az annak idején Kerényi Ferenc

által kezdeményezett kutatást. Dehogyan, mondtam, csak az anyagi háttérrel kellene biztosítani, mivel állami forrásokra a gazdasági válság idején (ha korábban sem kaptunk) nem számíthatunk. És az sem biztos, hogy a román fél részéről ugyanazzal a nyitottsággal és fogadókészséggel találkozunk, mint a 2000-es évek elején, vagyis újabb köröket kell futnunk, de próbáljuk meg. Amikor legutóbb, még a múlt év őszén, könyvének megjelenése után megkeresett, említette, hogy akadna egy szponzor, aki akár millió és nagyságrendű összeggel is támogatna egy ilyen kutatást.

– *Szűcs Gábor a sajtónak többször nyilatkozott arról, a kötetben is leírta, hogy másfél millió forint elegendő volna a Petőfi földi maradványainak megtalálásához.*

– Ekkora összeg legfeljebb egy előzetes műszeres felderítéshez lenne elég. A kutatáshoz szükséges műszerek használatának óradíja igen magas. A Geofizikai Intézet szakemberei megbeszéléseinken azt kérték tőlünk, lokalizáljuk a bevizsgálendő területet, mert a menekülés útvonalán kilométer hosszan és száz-kétszáz méteres széles sávban a költségeket és a szükséges időt tekintve is szinte irreális elképzelés a feltárás. Említettem, a sírhelyre vonatkozóan több hipotézis létezik, egyértelműen egyik sem bizonyítható. És a

helyszínen nemcsak műszeres vizsgálatról van szó, hanem arról is, hogy ahol a műszer jelez, ott, a sírnak vélt helyeken mindenhol le kell ásni. És a műszer sok olyan helyen fog jelezni, amelyeknek közül nincs az ütközethez. Tehát több tízmilliós nagyságrendű összegről van szó, pontosabban ma nincs ember, aki megbecsülheti egy ilyen kutatás költségeit. Nem egy egyhetes munkára kell számítani, hanem inkább hetekig tartó szisztematikus feltárássra.

– *A szponzor pedig gyors és látványos eredményt szeretne, ugyanúgy, ahogy a közvélemény. Biztos eredményt nem ígérő kutatásba nem szívesen fektet senki pénzt.*

– Így van, és a szponzorokat nem vezethetjük félre. Szücs

Gábornak legutóbb azt javasoltam, ülünk le a kutatás lehetséges támogatójával, és beszéljük meg vele azt, hogy mire számíthatunk. Mert nem mondhatjuk azt neki, hogy nem hiába áldozza fel a pénzét, mert megdicsőül, mert az ő nevéhez fog fűződni Petőfi megtalálása. Azt is javasoltam, próbálkozzunk előbb egy analóg kutatással. A 15. aradi vértanúként számon tartott, 1849. október 25-án kivégzett Kazinczy Lajos ezredes, hadosztályparancsnok – egyébként a nyelvújító Kazinczy Ferenc legkisebb fia – még ma is jeltelen helyen nyugszik valahol az aradi vár északkeleti kapuja melletti sáncban. Az ő maradványainak feltárássára tízszer vagy inkább százszor nagyobb az esély, mint

Petőfiére. A sánc valóban bolygatatlan, és a helyszín viszonylag szűk területre lokalizálható. Ha őt megtaláljuk, az biztató kezdet lehet a segesvári–fehéregyházi kutatásokhoz is. Ha viszont nem járunk eredménnyel az aradi sáncnál, akkor a szponzornak legfeljebb csak annyit ígérhetünk, hogy felmérjük a fehéregyházi ütközet helyszínét, tudományos kutatásokat folytatunk az ütközet lefolyására vonatkozóan, s e munkálatok „melléktermékeként” esetleg megtalálhatjuk a költő maradványait. Ez a javaslatom Szücs Gábornak nem tetszett, s ő azóta nem is jelentkezett nálam. Természetesen nem ezt a kötetet vártam tőle.

Rosonczy Ildikó

